

GÜNEY AFRIKA-TÜRKİYE, ULUSAL SORUN-SINIF SORUNU: YAKIN DÖNEM TARİHİ İÇİN BİR KARŞILAŞTIRMA DENEMESİ

Tolga TÖREN*

Malum, son yıllarda, Cumhuriyet üzerine yürütülen tartışmalar gündemin en önemli maddelerinden birisini oluşturuyor. Bir yandan Cumhuriyet'in kuruluş sürecini, gerçekliği karşıladığı su götürür bir "merkez-çevre" analizinden hareketle okuyup, AKP iktidarına ilerencilik vehmedenler, diğer yanda da Cumhuriyet'i ve tarihini, onun yaşadığı tarihsel gelişimler ile arasına belirli bir mesafe koy(a)madan, duygusal ve 1930'lara öykünen bir "ruh hali" ile okuyup, Cumhuriyet ile özdeşleştirilen en baskıcı ve sermaye yanlısı kurumlara bile "ilerencilik" atfederek okuyanlar. Bu yazı bir yandan, bu iki kutup arasında sıkışıp kalmanın zorunlu olmadığını, başka bir okuma biçiminin de olabileceğini ve böylesi bir okumanın aynı zamanda bir "sosyal cumhuriyet"e kapı aralayabileceğini iddia etmektedir, öte yandan da, bu noktada karşımıza çıkabilecek kimi açmazların görülebilmesi açısından, Türkiye değerlendirmesinden sonra Güney Afrika'nın apartheid'ten bu yana yaşadığı tarihsel deneyimlere göz atmaktadır.¹

1. Kuruluştan Bugüne: Türkiye'nin Kapitalist Gelişme Sürecine Dair Kısa Bir Çerçeve Denemesi

Cumhuriyet, Kemalistlerimizin sıkça iddia ettiği gibi, 1923'te aniden gelen bir sürecin ürünü değil. Bir sürekliliğin, daha doğrusu, Osmanlı'nın son dönemle-

---

* TÜSAM Araştırmacısı

1 Bu yazı akademik kaygılar ile kaleme alınmamıştır, tersine, bu zamana kadar gerek Türkiye'nin kapitalist gelişme süreci üzerine, gerekse Güney Afrika Cumhuriyeti'nin kapitalist gelişme süreci üzerine yapılan okumalardan/çalışmalardan süzülenlerin kağıda dökülmesidir. Bundan dolayı akademik çalışmalarda kullanılan klasik kaynak gösterme yöntemine başvurulmamıştır. Ayrıca, yazar, okurdan bu çalışmayı yalnızca bir deneme olarak kabul etmesini beklemektedir. Ancak ilgilenenler için çalışmanın sonunda, hem Türkiye'nin hem de Güney Afrika'nın kapitalist gelişme sürecine dair kaynakça bulunmaktadır.

rinden itibaren yaşanan, çatışmalı, çelişkili bir dizi gelişmenin, yani bir sürecin mantıklı bir sonucu. Öte yandan, söz konusu süreçte, kimi çekişmelerin, tasfiyelerin, çatışmaların ardından, sonraları kurucu kadroları oluşturacak kesimler, elbette ki ne istediklerini biliyorlardı ve bunu “muasır medeniyet” hedefi ve ifadesi ile gayet güzel ortaya koymuşlardı.

Yeni kurulan bir Cumhuriyet’te, cılız ulusal sermaye elbette ki kendi sermaye birikim koşullarını güvence altına almak isteyecekti. Bu, Cumhuriyet’in ilk dönemlerinde görülen anti-kapitalist olmayan, “anti-emperyalist” söyleminin en önemli zeminiydi. Bununla birlikte, Chester Demiryolları Projesi’nin ABD’li bir şirkete verilmesi, İş Bankası’nın kuruluşunun özellikle Fransız sermayesi ile Cumhuriyet’in filizlenmekte olan sermayesinin proje ve ilişki geliştirme merkezi olarak işlev görmesi, bu antiemperyalist söylemin, söylem olmaktan ileriye gitmediğini daha da iyi ele veriyordu. Daha ileri gidemezdi, çünkü kapitalist sermaye birikiminin uluslar arası ölçekte hızlanmasının doğal bir sonucu olan emperyalizme karşı olmak, ancak onu ortaya çıkaran koşullara, yani kapitalizmin kendisine eleştirel yaklaşan bir perspektife sahip olmakla mümkündü.

Bu cılız, yani henüz sermaye birikim olanaklarını güçlendirememiş ulusal sermayenin, bir başka özelliği de, Kurtuluş Savaşı’nın en önemli destekçilerinden birisi olmasıydı. Yani, sol liberallerin iddia ettiği gibi, “bürokratik yapı”nın, burjuvaziye ya da sermayeyi saf dışı ettiği iddiasının aksine, sermaye ile devletin tarihsel işbirliği kuruluş yıllarında da söz konusuydu. Elbette sürece içkin olan, farklı zamanlarda farklı biçimlerde açığa çıkan, farklı dönemlerde sermayenin farklı kesimlerini ön plana çıkarmaktan ya da sermaye birikiminin sürekliliğini garanti altına almak için farklı stratejileri hayata geçirmekten kaynaklı gerilimler ve çelişkilerle. Nitekim dönemin çoğu sermaye temsilcisi, özellikle gayri Müslim sermayedarların ya da büyük toprak sahiplerinin yaşadığı bölgelerden çıkmaydı ve aslında kendi varlıklarını da, halkın büyük bölümünün değil ama kendilerinin destek verdikleri Kurtuluş Savaşı döneminde elde ettikleri toprak vb. varlıklara borçluydular. Bu durum, elbette ki yeni Cumhuriyet’in sınıfsal ideolojisinin oluşmasında önemli bir rol oynadı. Örneğin, onun için İzmir İktisat Kongresi’ne sermayedarlar katılır ve taleplerini dile getirirken, Kongre’de İstanbul Tüccar Derneği’nin organize ettiği sahte işçi temsilcilerinin dışında işçi temsilcisinin yer almasına müsaade edilmedi. Onun için “sınıfsız imtiyazsız kaynaşmış bir kitle” safsatası yaratıldı, Kadrocuların da yardımıyla. Oysa ne sınıfsızdık, ne kaynaşmış, ne de imtiyazsız. Cumhuriyet’in kuruluşundan önce, 1908’de grev dalgalarını estirenlerin kimler olduğunu sormayı geçtik, Cumhuriyet’in ilk yıllarındaki sınıfsal şemayı merak edenler Kıvılcımlı’nın Yol’una şöyle bir göz atabilirler. Kıvılcımlı’yı solcu bu-

lup burun kıvıranlar da, “batı, kalkınmak için işçi kendi sınıfını istismar etmiştir, biz de kendi kalkınmamız için kendi işçi sınıfımızı istismar etmeliyiz” yollu önerilerde bulunan dönemin ünlü entelektüeli ve sermayedarı Ahmet Hamdi Başar’a bakabilirler. Sahi kimi istismar edecektik? Bir de kim istismar edecekti? Hem, Ahmet Hamdi her yerde bürokrat aramaktan sınıfları göremeyen liberaller için de, Cumhuriyet’e soldan kılıf giydirmeye çalışanlar için de iyi bir örnektir. Önerileriyle olduğu kadar girişimciliği ile de mesela.

Öte yandan, belirtildiği gibi dönem kuruluş dönemi idi. Bu noktada sormak anlamlı: Peki neyin kuruluşu? Yukarıda da vurguladığımız “muasır medeniyet” ifadesi ile simgelenmiş kapitalist ilişkiler bütünü. Bu ilişkiler bütünü aynı zamanda, bugün yaşadığımız sorunlar da dâhil olmak üzere birçok çelişkinin üzerinde yükseldiği temel “yapı”yı ifade edecekti. Öte yandan, bu durum, yani “yapı”nın belirlenmesi, iki şeyi zorunlu kılıyordu. Bunlardan ilki, iktidarın gökten yere indirilmesi anlamına gelen rasyonalizmin toplumsal hayattaki karşılığı olan sekülerizm, yani laiklik idi. Diğeri ise, ülke coğrafyasının bir pazar olarak bütünlüşmesini sağlayarak kapitalizmin bir diğer kurucu ideolojisi olma işlevini yerine getirecek olan milliyetçilikti. Elbette ki bu iki ana ideoloji, yeni kurulan bir toplumda kendilerinden, daha doğrusu, kendilerini gerekli kılan ilişkiler bütününden, yani “yapı”dan kaynaklı çatışmaları da beraberinde getirdi. Milliyetçilik, kendisini, düşmana karşı birlikte savaşılacak Kürtlerin, Kürt değil Türk oldukları söyleminin kabulü, Kürtçenin yasaklanması, “vatandaş Türkçe Konuş” benzeri kampanyaların başlatılması ve daha da acısı Dersim kırımını gibi şiddet yöntemleri ile açığa vurdu. Misak-ı Milli sınırları içinde yaşayan herkesin Türk olduğu yönündeki inançla birlikte, Türk olmayan etnik gruplar üzerindeki diğer baskılar da cabası.

“Yapı”nın ikinci kurucu ideolojisi olan sekülerizmin açığa çıkardığı sorunlar ise kapitalist üretim ilişkileri ile, yani “yapı” ile sorunu olmamakla birlikte, kendisini, onun kültürel yanını oluşturan “batılılaşma/muasırlaşma” karşıtlığıyla tanımlayan İslami hareketler ve cemaatlerin Serbest Cumhuriyet Fırka ve Demokrat Parti örneklerinde olduğu üzere, imkân bulabildikleri dönemlerde politik alanda, bulamadıklarında ise, daha kapalı bir çevrede faaliyet yürütmeleri idi. Elbette ki bu sonuçta Türkiye laikliğinin, din ile devlet işlerini birbirinden ayırmaktansa devletin dini kontrol altında tutmayı hedefleyen özelliği önemli rol oynadı. Müslümanlarınkini olduğu kadar, Müslüman olmayanların, İslam’ı farklı yorumlayanların –örneğin Aleviler- ya da inançsızların haklarını ve kamusal alanda kendi inançları ile var olabilmek koşullarını yaratma kaygısı duyan bir laiklik olmaktan çok, Diyanet İşleri vb. yapılar aracılığıyla, dini kontrol altına tutarak modernliğe halel getirmeyecek ölçüde, yani “kararında” Müslüman, ama gene de Müslüman va-

tandaşlar yaratmanın peşinde koşan bir laiklikti bu. Zaten Alevi, Kürt hele komünist, asla olmamalıydı vatandaş dediğin.

Temel “yapı” üzerinde yükselen bu iki ideolojinin yarattığı sorunlar o günlerden bugünlere kadar uzandı. Kuruluş döneminin sekülerizmi bugünkü siyasal İslam sorununu karşımıza dikerken, aynı dönemlerin milliyetçi ideolojisinin bugünkü politikadaki karşılığı ise Kürt ve Ermeni meseleleri oldu. Dolayısıyla bugün yaşadığımız en önemli iki güncel problemin kaynağının Cumhuriyet’in kuruluş dönemlerine, doğrusu onun inşa edilme biçimine, “yapısı”na içkin olduğunu söylemek yanlış olmayacak. Bilânço ise aşağı yukarı şöyle:

- 40 binden fazla insanın can verdiği bir iç savaş,
- İçeride çözülemediğinden dolayı emperyalist müdahalelere açık hale gelmiş Kürt ve Ermeni sorunları,
- Eğitime, sağlığa ve diğer kamusal hizmetlere değil ama savunmaya aktarılan milyarlarca dolar,
- Şiddeti iliklerine kadar özümsemiş bir toplum,
- Neo liberal/siyasal İslamcı bir hükümet ve adı her yerde geçen karanlık bir İslami cemaat,
- Çoğunluğu yoksulluk sınırının altında, sosyal ve demokratik haklardan yoksun bir halk,
- Temel çelişkilerin üstünden atlanarak laiklik/anti laiklik temelindeki tartışmalara kilitlenmiş bir entelektüel atmosfer,
- Kimi liberallerin hayran olunası! iyimserlikleri ile Komünizmle Mücadele Dernekleri’nin ya da Sivas’ta yükselen ateşlerin mirasçılarından beklenen demokrasi,
- Kimi ulusalcıların hayran olunası! politik öngörülleri ile birlikte NATO karargahlarından kontrgerilla eğitimi almışlardan bekledikleri anti emperyalizm,
- Ve nihayet, hem iç politikada hem dış politikada, Kıbrıs’tan Ermeni sorununa, Kürt meselesinden siyasal İslam meselesine kadar bütün tezleri lime olmuş, tıkanmışlığını açacak yeni aktörler yaratamayan bir Cumhuriyet...

Bu noktada bir şeyi vurgulamak önemli. Bu analizi yaparken, özellikle sol liberallerin yaptığı hatadan kaçınmak, örneğin, tarihi gerisin geri tersine çevirmek ve öyle değil de böyle yapılsaydı demek, ne yazık ki, aynı fikri kısır döngü içerisinde kalmanın dışında bir şey ifade etmiyor. Tıpkı Kemalistlerin bugünleri yadsı-

yıp 1930'lara duydukları manasız özlemin hiç bir şey ifade etmemesi gibi. Daha açık bir ifade ile sol liberal yazıklarılmalarda gördüğümüz üzere, Cumhuriyet kurulmasaydı da Osmanlı devam etseydi demek, madem kuruldu, öyle değil de şöyle işleseydi demek, ya da ulusalcı yazıklarılmalarda görüldüğü üzere, bu hallere hep karşı devrimciler yüzünden geldik demek aslında bir şey demek olmuyor. Yani yazıklarılmak, bugünün gerçekliğine bir şey sunmuyor. Her şeyden önce somutluğa işaret etmediği için. Ama daha da önemlisi, söz konusu dönemlerin temel "yapı"sını, yani kapitalist ilişkiler bütünü'nün kuruluşunu, onun gereksinimlerini ve bu gereksinimlerin ortaya çıkardığı sorunları gözden kaçırdıkları için. Ve nihayet bugün karşı karşıya kaldığımız, siyasal İslam, Kürt meselesi, Ermeni meselesi, askeri vesayet, sınıflar arasındaki gelir uçurumu, modernlik vb. "yapı"nın inşasına ilişkin sorunları "yapı"dan kopuk değerlendirdikleri için. Buradan hareketle şu söylenebilir: Kuruluş döneminin ekonomik, politik ve sınıfsal dinamiklerini, bütünsel bir şekilde anlamayan, meseleyi tek başına devletin ceberutluğuna ya da karşı devrimcilerin ikide bir güçlenmesine bağlayan her yaklaşım, bugünün kısır tartışmalarının yeniden üreticisi olmanın ötesine geçemeyecek. Sonuç ortada... Peki bu noktada önerilen şey ne olmalı.

Her şeyden önce, örneğin milliyetçilik ya da sekülerizm kerameti kendinden menkul devletin, bürokratların ya da subayların gece yattıklarında akıllarına gelen bir ideoloji olarak görülmez de, Türkiye kapitalizmin(in) kurucu özellikleri olarak ele alınırlarsa, varılan noktada, olgular üzerinden analiz yapmanın ötesine geçip, bütünsel politik çıkarımlar yapılmaya olanağı elde edilebilir. Dahası, temele, yani tekil ideolojilerden, o ideolojilere ve dolayısıyla bugünün sorunlarına zemin hazırlayan "yapı"ya değinme imkânı verir ki, o "yapı", ifade edildiği gibi kapitalizmden başkası değildir. Bir diğer ifade ile bugün Türkiye kapitalizmini, onun kendini ve sınıfları inşa ediş sürecini, sermaye birikim sürecini garanti altına alma biçimlerini, dolayısıyla onun temellerini sorgulamayan her Kemalizm eleştirisi eksik kalmaya mahkûmdur. Esas "yapı"yı ihmal edip, sadece o "yapı"nın üzerinde yükselen olgularla uğraştığı için.

Asıl "yapı"ya odaklanmak, onun devrimci bir eleştirisini yapabilmek ve onu aşabilecek ufka sahip olabilmek ise, elbette ki o "yapı"dan muzdarip olanlarla, yani gerçek anlamda ilerici güçlerle yan yana dizilmekten, dahası, o güçlerle birlikte, kapsamlı, toplumun tüm emekçi sınıflarını ikna etmeyi hedefleyen bir politik hat kurmaktan geçer. Böylesi bir politik hattın kurulmasının en önemli gerekliliklerinden birisi de, muzdarip olunan "yapı"yı kökten eleştiriye tabi tutan, ama bununla yetinmeyerek yeni bir toplumsal ilişkiler bütünü'nün olanaklarına dair cevaplar üretmeye çalışan bir düşünsel çabadır. Bu düşünsel çabanın,

- Uğruna mücadele verilen;
- Halkın çoğunluğunu oluşturan emekçilerin, küçük üreticilerin ve küçük esnafın, başta ücretsiz eğitim, ücretsiz sağlık, ücretsiz barınma olmak üzere, yurttaşlık geliri, iş ve insanca çalışma, siyasal/sosyal örgütlenme, dilini ve kültürünü geliştirme gibi tüm haklarını garanti altına alan;
- Tüm etnik ve kültürel farklılıkları zenginlik sayan ve onların gelişimini destekleyen,
- Cinsiyet ve ırk ayrımcılığını yasaklayan,
- Toplumsal faydayı, dayanışmayı ve tüketim ekonomisinden planlı bir gereksinimler ekonomisini temel alan,
- Özel yatırımlardan kamusal yatırımları merkezine alan,
- Tüm ekonomik süreçlerde ekolojik sürdürülebilirliği dikkate alan ve doğayı denetim altına almaya değil ama doğa ile uyum içinde yaşamayı öngören,
- Din/inanç temelli kuruluşlarla ve inançlarla arasına maddi/manevi net bir mesafe koymakla birlikte, temel özgürlükleri tehdit etmedikçe, ırk/cinsiyet ayrımcılığı yaratmadıkça bütün yurttaşların dini/vicdani/siyasi inançlarını ya da inançsızlıklarını özgürce yaşamasının koşullarını garanti altına alan,
- Katılımcılığı teşvik eden,

bir anayasa ile güvence altına alınmış, Fransız Devrimi'nde sonradan giyotinde can verenler tarafından haykırıldığı haliyle bir "Sosyal Cumhuriyet"te somutlanmaması için hiçbir neden bulunmuyor. Böylesi bir projenin hayata geçebilmesinin yegâne yolu ise,

- Sömürü sorunundan (işçi sınıfı),
- Ulusal sorundan (Kürt siyasal hareketi, Ermeni halkı vs.),
- Cinsiyet eşitsizliklerinden ve cinsiyetçiliğe dayalı ezme/ezilme/sömürü ilişkilerinden (kadınlar ve kadın hareketi),
- Sermaye birikim sürecinin küçüğü yutan eşitsiz yapısından (küçük esnaf, küçük köylü),
- Kapitalizmin doğayı tahrip eden üretim ve tüketim yapısından (toprağı, kendisi, çoluğu/çocuğu zehir emen köylü),
- Doğal kaynakların özelleştirilmesinden – metalaştırılmasından (yukarıda sayılanların hepsi),

- Kapitalizmin en önemli hegemonya araçlarından birisini oluşturan kültür endüstrisinin yarattığı okumayan, soru sormayan, üretmeyen ama sadece tüketen “beyin”lerden (aydınlar),

muzdarip olanların bir araya geldiği bir hareketi yaratılmaktan geçiyor.

İşte bu noktada, Güney Afrika Cumhuriyeti'nin Apartheid karşıtı mücadele deneyimi önem taşıyor. Neden diye sorulacak olursa, herşeyden önce, bu ülkenin kapitalist gelişme sürecinin de, Türkiye ile olan bir çok ortak noktanın yanında, ulusal bir sorunla, hem de insanlık ötesi biçimde uygulamaya konan, ama ülkenin kapitalist gelişme sürecinde de oldukça önemli rol oynamış bir ulusal sorunla iç içe yaşanmış olması. Öte yandan bu ülkenin de kapitalist gelişme sürecine, Türkiye gibi görece geç eklenilen ülkelerden birisi olması. Aynı zamanda, uluslararası kuruluşlarca yapılan tanımlamalarda tıpkı Türkiye gibi “gelişmekte olanlar” kategorisinde görülmesi. Bu açıdan Güney Afrika'nın, önce kısaca apartheid dönemine kısaca ve sonrasında apartheid sonrası gelişme sürecine kısaca göz atmakta fayda var.

2. Güney Afrika: Apartheid Dönemi Sınıf Mücadeleleri ve Apartheid Karşıtı Mücadele

Apartheid, 1948'de Ulusal Parti Hükümeti'nin iktidara gelmesiyle başlar. Ulusal Parti'nin yaptığı işlerden ilki, dönemin uluslararası ölçekli anti komünist atmosferinin ve kendilerinin faşizan ideolojilerinin de etkisiyle Komünizmi Bastırma Yasası'nı çıkarmak olur. İlerleyen yıllarda ise, siyahlarla beyazları ayrı mekanlarda konumlandıran, farklı ırkların evliliklerini yasaklayan, siyah işçilerin sendika üyeliklerini kısıtlayan, siyah işçileri resmi çalışma ilişkileri sisteminden dışlayan, siyah işçilerin kalifiye işlerde çalışmalarını yasaklayan, paso taşımayan siyahların tutuklanmalarını öngören, siyah işçileri şehir dışında inşa edilen ve insanlık dışı koşullar barındıran kulübelerde yaşamaya zorlayan birçok yasa yürürlüğe konur. Elbette ki tüm bu süreç, kar oranlarındaki müthiş artışlarla ve muazzam uluslararası yatırımlarla birlikte ilerler. Söz konusu dönemde, Güney Afrika üzerinde önemli bir hegemonik gücü olan İngiltere'nin ve İngiliz emperyalizminin emek kolunu oluşturan Sendikalar Konfederasyonu (TUC)'nun çalışmalarını da yabana atmamak lazım.

Ancak direnişin başlaması gecikmez. 1954'te, ülkenin resmi “endüstriyel ilişkiler sistemi”nin yaptığı gibi, siyah işçileri işçi sınıfının örgütlü saflarından dışlayan, kalifiye emek aristokrasisinin temsilcisi, pragmatist, İngiliz emperyalizminin sendikal ayağı olan Sendikalar Konfederasyonu (TUC) ile önemli ilişkileri olan Güney Afrika Sendikalar Konseyi'ne (TUCSA) karşı, 1955 yılında ondan ayrılan

bir grup Güney Afrika Sendikalar Konfederasyonu'nu (SACTU) kurar. Apartheid politikalarına dayanan kapitalist gelişme sürecine karşı olduğu kadar, ABD ve İngiltere'nin Apartheid'le uzlaşan politikalarına, Fransa'nın Afrika'daki nükleer denemelerine, anti komünist atmosferde Güney Afrika'daki Sovyet Konsolosluğu'nun kapatılmasına karşı da mücadele veren, ayrıca Çin ve Küba devrimlerini coşkuyla selamlayan, mücadeleyi ulusal hareket ve komünist hareket ile birlikte sürdürmemenin Apartheid ile uzlaşmak olduğunu vurgulayan bir sendikadır SACTU. Dolayısıyla en yakın yol arkadaşları ANC'de somutlanan ulusal hareket ve Güney Afrika Komünist Partisi'nde (SACP) somutlanan komünist harekettir. Kaldı ki, SACTU'nun yöneticilerinin de çoğunluğu da ANC ya da SACP, ya da her ikisinin birden üyesidir.

Güney Afrika'da yaşayan Hint kökenli toplulukların temsilcisi Güney Afrika Hint Kongresi (SAIC), Güney Afrika'daki renkli (coloured) nüfusun temsilcisi Renkli Halkın Örgütü (CPO) ve Apartheid karşıtı mücadele veren beyazları temsil eden Demokratlar Kongresi gibi örgütlerin yanında, en önemli politik hareket elbette ki, 1912'de kurulan ve dünyanın en eski ulusal özgürlük hareketlerinden birisi olan Afrika Ulusal Kongresi'dir (ANC). Bir ulusal özgürlük hareketi olan ANC, beyazların da özgürlüğünü savunduğu gibi, 1955 yılında kurulan Halk Kongresi tarafından kabul edilen ve "Halk yönetecek"; "Bütün uluslar eşit haklara sahip olacak"; "Halk ülkenin zenginliğini paylaşacak"; "Toprak işleyenlerce paylaşılacak"; "Herkes eşit insan haklarına sahip olacak"; "İş ve güvence, barış ve kardeşlik olacak" gibi öğeleri barındıran Özgürlük Bildirgesi'ne dayanan programıyla, sosyalist olmasa da emek dostu, sömür karşıtı bir pozisyon tutar. Politik sahnede yer alan bir başka örgüt ise Afrikalılar Birliği Kongresi'dir (PAC). Diğerlerinin aksine, sıkı bir antikomünist olan PAC, aynı zamanda, ilerici olanlar dahil mücadelenin beyazlarla birlikte yürütülmesine karşı, yani miliyetçi bir pozisyon takınır.

1950'lerin ortalarından 1960 yılına kadar geçen süre zarfında, başta ANC, Güney Afrika Komünist Partisi (CPSA), SACTU ve öğrenci hareketleri olmak üzere ulusal özgürlük hareketi, kendisini iyiden iyiye belli etmeye başlar, ses getiren eylemler organize eder. 1960 yılı ise ülkenin politik tarihi açısından adeta bir dönüm noktasıdır. Söz konusu yıl, siyah işçilerin paso taşımadıkları takdirde tutuklanmalarına izin veren bir yasaya karşı, PAC'ın organize ettiği, ama üçlü ittifakın da desteklediği bir eylemde polislin silahsız halka açtığı ateş üzerine, 69 kişi ölür, yüzlercesi yaralanır, devam eden günlerde ise binlerce kişi tutuklanır, gözaltına alınır. Tarihe Sharpeville Katliamı olarak geçen bu direniş sonrasında SACTU, ANC, SACP ve PAC yasaklanır. Üyeleri yer altına iner ve apartheid karşıtı mücadelenin silahlı direniş dönemi başlar. Sharpeville Katliamı'nın bir başka aç-

dan daha önemi vardır. Katliam sonrasında apartheid uluslararası ölçekte dikkat çekmeye ve kınanmaya başlar. Dahası, bir çok ülke, ilerici hareketlerin ve emek hareketlerinin baskısıyla Güney Afrika'daki yatırımlarını geri çekmeye başlar, ülke önemli bir sermaye kaybı ile karşı karşıya kalır. Birleşmiş Milletler nezdinde Güney Afrika'ya karşı yaptırım kararları alınır (1960 tarihli yaptırım kararlarını Afrika ve Asya'dan bütün ülkeler imzalar, bir ülke hariç: Türkiye. Öteyandan Güney Afrika'ya karşı uygulanacak yaptırımlara ABD de karşı çıkmaktadır. ABD'nin iddiası, bu ülkeye yapılacak yatırımların Apartheid'i kendiliğinden sona erdireceğidir).

1950'lerin sonu, 1960'ların başı, İkinci Dünya Savaşı sonrasında kapitalist sistem içerisinde hegemonik bir pozisyona ulaşan ABD'nin, Avrupa'dan ve Latin Amerika'dan sonra Afrika kıtasına da ilgi göstermeye başladığı dönemdir. Öte yandan aynı dönemlerde, Afrika kıtasında bir yandan ulusal özgürlük hareketleri ve sosyalist örgütler politik atmosferin önemli aktörleri arasındadır, diğer yandan da başta İngiltere olmak üzere ABD öncesi emperyal güçler bu güçlü konumlarını ABD'ye devretmemenin mücadelesini vermektedir. 1960'larla birlikte kapitalist sistemin yeni hegemonik aktörü olarak ABD, CIA operasyonları, politik ilişkiler, ticari ve sınai ilişkiler, yatırımlar, danışmanlık ilişkileri, ABD emperyalizminin sendikal kolu olan AFL-CIO'nun anti komünist ve kapitalizm yanlısı emek hareketleri oluşturabilmek amacıyla Afrika emek hareketleri ile kurduğu ilişkiler gibi politikalar aracılığıyla Afrika kıtası üzerinden yürüyen hegemonya savaşlarında önemli pozisyon elde etmeye başlar.

Tüm bunlardan Güney Afrika Cumhuriyeti'nin payına düşense, Sharpeville Katliamı sonrasında, Güney Afrika'dan çekilen yabancı sermaye yatırımlarına karşı, ülkedeki ABD yatırımlarının ve ABD'nin ülke ile geliştirdiği, denizaltı satımından, nükleer reaktör inşasına, ikili askeri anlaşmalara kadar uzanan ilişkilerde yaşanan patlamadır. Ülke ekonomisinin çökmesinin engellenmesinde ABD'den ülkeye akan sermaye oldukça önemli rol oynar. Bu ilişkiler 1962 yılında Nelson Mandela'nın CIA tarafından yakalanıp apartheid hükümetine teslim edilmesine kadar varır. Ayrıca, ABD'de yayınlanan bir çok iş dergisinde, Güney Afrika, işgücünün ucuz olduğu muhteşem bir yatırım atmosferi olarak tanıtılmaya başlanır. Öte yandan ABD'de yayınlanan bir çok resmi çalışmada, Güney Afrika'nın zengin maden kaynaklarının, Marshall Planı'ndan bu yana maden sıkıntısı çeken ABD için önemli bir kaynak olduğunu belirtilir. Hatta 1962 yılında Birleşmiş Milletler'in Güney Afrika'ya karşı aldığı yaptırım kararının engellenmesinde de ABD önemli rol oynar. Tabii bu arada Güney Afrika'daki apartheid hükümeti de boş durmaz, ABD'de açtığı çeşitli halkla ilişkiler kurumları aracılığıyla, dünyada aşınan prestijini en azından ABD'de sağlamlaştırmaya çalışır.

Yukarıda da belirtildiği gibi, ABD'den akan yatırımlar sayesinde 1960-1970 arası dönem apartheid'in altın yılları olarak adlandırılmaya başlanır. Herşeyden önce, apartheid'e direnen bütün hareketler yasaklanmış, üyeleri tutuklanmış ya da sürgün edilmiştir. İkinci olarak ülkeye başta General Motor, Ford, IBM, Ango-la American, City Bank gibi firmalar, başta otomobil, madencilik, bilgisayar teknolojileri ve savunma olmak üzere bir çok alanda teknoloji yoğun yatırımlar yapmaktadır. Bu yatırımlar bir yandan ülkedeki sermaye birikim sürecinin yeniden canlılık kazanmasına hizmet eder, bir yandan da apartheid hükümetinin teknolojik ve askeri alt yapısının muazzam ölçüde güçlenmesine. O kadar ki, 1970'li yıllarda, ABD firmalarının bilgisayar teknolojisi alanında yaptığı yatırımlar sayesinde, neredeyse bütün kamu kuruluşları bilgisayarlı sisteme geçirilmiş, özellikle siyah nüfusun büyük bir çoğunluğunun parmak izi başta olmak üzere bilgileri apartheid hükümeti tarafından kaydedilebilir hale gelmiştir.

Ancak tüm bunlar, daha doğrusu teknoloji yoğun yatırımlar, bir başka sorun alanını ortaya çıkarır: Kalifiye işgücü kıtlığı. Bir diğer ifade ile 1960'lı yıllar apartheid yönetimi altındaki kapitalist gelişme sürecinde bir üst aşamaya sıçrama dönemidir Güney Afrika Cumhuriyeti için. Kalifiye işgücü kıtlığı sorunu, özellikle 1970'lerle birlikte dünya ekonomisinde yaşanan kriz, uluslararası emek hareketinin apartheid karşıtı hareketle gösterdiği dayanışma, boykotlar gibi faktörlerle birleşince, apartheid koşulları altında sürdürülen sermaye birikim sürecinin doğal sınırları da kendini belli eder. Bir diğer ifade ile, yüksek teknolojiye dayanan yatırımların yol açtığı kalifiye emek kıtlığı, siyah işgücünün kalifiye işlerden dışlanmasının koşullarını da ortadan kaldırmaya başlar. Kaldı ki, 1960'larda ülkeye yatırım yapan bir çok ABD'li yatırımcı da, ucuz işgücü oluşturan siyah işgücü kullanımının kısıtlanmasından şikayet eder durumdadır. Bu süreç bir yandan ABD emperyalizminin emek kolunu oluşturan, CIA dahil ABD devlet makinesi ve ABD'nin en büyük firmaları tarafından fonlanan, başta Latin Amerika olmak üzere (Türkiye'de dahil) dünyanın bir çok bölgesinde anti komünist emek hareketleri oluşturmak için, cinayetler ya da askeri cuntalarla işbirliği gibi bir çok operasyona imza atan AFL-CIO'nun Güney Afrika sendikal hareketi ile, özellikle de beyaz ağırlıklı TUCSA üzerinden ilişkilenemeye başlamasına yol açar. Siyah işçileri için mesleki eğitimler, ABD'de, özellikle Harvard Üniversite'sinde düzenlenen sendikal eğitimler, sendika lideri değişim programları bunlardan bazılarıdır. Ancak diğer yandan da, yukarıda da belirtildiği gibi, dünyanın bir çok ülkesinde Güney Afrika ile gerçek anlamda bir dayanışma başlar. Güney Afrika mallarının boykotu, Güney Afrika'dan gelen malların limanlarda indirilmemesi, Güney Afrika'da önemli yatırımları bulunan bir ABD firması olan Polaroid işçilerinin direnişleri, İs-

kandinav ülkelerinin emek hareketlerinin yüksek basınçlı direnişleri bunlardan bazılarıdır.

Apartheid'in altın yılları 1970'lerle birlikte sona erer. Özellikle Güney Afrika emek hareketi tarihinin rönesansı olarak adlandırılan 1973 Durban Grevleri bir başka dönüm noktasıdır. Söz konusu grev dalgası ile birlikte, Apartheid yönetiminin, sermaye birikim süreci açısından olduğu kadar ideolojik/politik açıdan da doğal sınırları daha da yaklaşır. Sermaye birikimi açısından sona ulaşılmıştır, çünkü yukarıda da belirtildiği üzere, özellikle dışarıdan akan sermaye sayesinde iyiden iyiye artan katma değeri yüksek yatırımlardan dolayı ülkenin en önemli sorunlarından birisi nitelikli işgücü kıtlığıdır. Bir diğer ifade ile Apartheid hükümetinin ideolojik inadına rağmen, siyah işçi sınıfının iş gücü dışında tutulmasının zeminini kalmamıştır. Öte yandan, Güney Afrika'da yeni bir emek hareketi ile birlikte sosyal mücadeleler yeniden uç vermeye başlar. 1973 Durban Grevleri dalgasının sonuçlarından birisi de, 1979 yılında, politik sendikacılık yapmaktan kaçınsa da, demokratik ve tabandan örgütlenmeye dayalı sendikacılığın Güney Afrika emek hareketi tarihindeki en önemli örneği olan Güney Afrika Sendikalar Federasyonu (FOSATU)'nun kuruluşudur. FOSATU'nun işçi sınıfı cephesinde verdiği direniş, diğer Apartheid karşıtı hareketlerin mücadeleleri, kapitalist ülkelerin işçi sınıflarının desteği ve hem ülkenin hem de dünyadaki kriz koşulları ile birleşince 1994'e kazanılan ulusal özgürlüğün kilometre taşları döşenmiş olur (Bu noktada, ünlü ve trajik Soweto Ayaklanması'nı anmadan geçmemek gerekiyor. 16 Haziran 1976'da, eğitim dilinin Afrikaans (Apartheid döneminde baskın olan Dutch kökenli beyaz nüfus) dilinde olmasını öngören bir yasaya karşı, siyah öğrenci hareketi Soweto'da -South West Town- bir eylem düzenler. Polisin göstericilerin üzerine açtığı ateş sonucu 13 yaşındaki Hector Pieterse ve Hastings Ndlovu hayatlarını kaybeder, bir çok siyah genç de yaralanır. Apartheid karşıtı mücadelenin simgelerinden birisi ve yükselişe geçişinde kaldıraç görevi gören eylemlerden birisi olan bu ayaklanma, Apartheid'le özdeşleşmiş ve Sam Nzima tarafından çekilmiş bir fotoğraf ile çoğu insanın beynine kazınmıştır. Fotoğrafta 18 yaşında bir öğrenci olan Mbuyisa Makhubo, Hector'un kanlar içindeki cansız bedenini kucaklarında taşımaktadır. Yanında ise 17 yaşında genç bir kadın, Hector'un ablası Antoinette vardır. Her ikisinin yüzlerinde acı ve öfke vardır. Bu olaydan sonra bir kahraman haline gelen Mbuyisa, apartheid polisinin baskılarıyla karşı karşıya kaldığından ülkeyi terketmek zorunda kalır. Önce Botswana'ya, sonra Nijerya'ya ve oradan da başka bir Afrika ülkesine geçer. Sonrasında bir daha kendisinden haber alınamaz).

3. Apartheid Sonrası: "Ulusal Demokratik Devrim"e Rağmen Sınıf Çatışmaları

Bu koşullar altında verilen mücadelelerle, zafer 1994'te gelir, Apartheid sona erer...1994 yılında yapılan seçimlerde, bir zamanlar yasadışı ilan edilen, liderleri tutuklanan (bilindiği gibi ANC lideri Nelson Mandela ve arkadaşları 27 boyunca Roben Island'da hücrede tutulmuşlardır), öldürülen ANC, ezici bir çoğunlukla hükümet olur. 1985 yılında, SACTU ve FOSATU geleneğinin temsilcisi olma iddiasıyla kurulan Güney Afrika Sendikalar Kongresi (COSATU) ve Güney Afrika Komünist Partisi de üçlü ittifakın diğer bileşenleri olarak hükümetin en önemli destekçileridir. Bir diğer ifade ile üçlü ittifak iktidardır.

ANC, 1994'ten 1996'ya kadar geçen sürede, programına dayalı olarak, Gelir dağılımı ve Kalkınma Programı'nda (RDP) somutlanan sosyal demokrat politikalar uygular. Söz konusu program altında, konut sorunu, gelir dağılımını siyahlar lehine yeniden düzenleme gibi uygulamalar başta olmak üzere kalkınmacı/sosyal demokrat bir dizi uygulamaya yer verilir. Ancak 1996 yılı geldiğinde işler yavaş yavaş değişmeye başlar. Herşeyden önce, ülke içi sermaye, ekonomik büyüme, istikrar, özelleştirme, enflasyon hedeflemesi, esnek bir emek piyasası, yönetim gibi başlıklara odaklanan bir dizi talebi ileri sürmektedir. İkinci olarak, işçi sınıfının aşağıdan bastırmasıyla apartheid karşıtı mücadeleye destek veren uluslararası çevreler, verdikleri desteğin diyetini istemektedirler: Sol politikarlardan, devletçilikten/kamuculuktan uzak duran liberal demokrat bir cumhuriyet. Üçüncüsü, apartheid karşıtı mücadele esnasında, uluslararası ilişkileri, önemli miktarda sermaye biriktirecek, bir çok uluslararası şirketle/kuruluşla önemli bağlantılar geliştirecek kadar gelişmiş olan yeni bir siyah sermayedar sınıf türer. Öte yandan bu yeni sermayedar sınıfın üyelerinin çoğunluğu, apartheid karşıtı mücadele döneminde emek hareketi, ulusal özgürlük hareketi ya da komünist hareket içerisinde yer alan bu isimlerden oluşmaktadır. Dahası, bu sınıf da, bu zamana kadar ülkede egemen olan sermaye sınıfı gibi, uluslararası kuruluşlarla ilişkilerin geliştirilmesini, ANC'nin eski "sermayedar düşmanı" politikalarını bir kenara bırakmasını, ülkenin "batılı/modern" bir şekle büründürülmesini talep etmektedir. Bu tartışmaların sonucu, 1996'da, RDP politikalarının yerine, Büyüme, İstihdam ve Gelir Dağılımı (GEAR) başlığı altında uygulamaya konan ve içeriği ülke içi burjuvazinin talepleri ile Dünya Bankası'nın yapısal programlarına dayanan neo-liberal politikalar bütünü olur. Yukarıdaki vurgulardan anlaşılabilceği üzere, söz konusu program, ülkenin beyaz sermaye sınıfı ile Apartheid karşıtı mücadele esnasında türeyen yeni siyah burjuvazinin talepleri ve uluslararası çevrelerin/kurumların istedikleri diyetin sonucudur.

2007'ye kadar bir dizi çatışma ile süren bu sürecin faturası, başta Telekomünikasyon işletmesi olmak üzere büyük kamu işletmelerinin özelleştirilmesi, yüzbinlerce işçinin işini kaybetmesi ve daha güvensiz koşullarda yaşamaya başlamasıdır. Ülkenin önemli sorunlarından birisi olan HIV/AIDS oranlarındaki artış ve sağlık hizmetleri krizi de cabası. Üçlü ittifakın kimi bileşenleri, "ulusal demokratik devrim"i terketmemek adına, kimileri ise, kendileri de yeni türeyen burjuvazinin arasına çoktan katılmış olduklarından dolayı ittifaktan ayrılmazlar. İttifak içindeki tartışmalar, 2007 yılında yapılan Polokwane Konferansı'na kadar devam eder. Söz konusu Konferans'ta sol kanat yeniden ANC içindeki iktidarı ele geçirir ve "ulusal demokratik devrim"i canlandırmaya girişir. Geçtiğimiz Nisan ayında ise, bu sol kanatın yönetimindeki ANC, COSATU ve SACP'nin desteği ile %67 oy alarak iktidara geldi. Liberallerin ANC'den ayrılıp siyah orta sınıfa dayanan yeni ve liberal bir parti kurmalarına, medyada bolca boy göstermelerine rağmen. Peki 2009 Nisan'ından bu yazının kaleme alındığı 2009 Ağustos ayının ortalarına kadar olan bitenler neler:

- Hükümette yirmiyi aşkın büyük sermaye temsilcisi ve sayıları bir elin parmaklarını bulmayan sendikacı ve komünist,
- Neredeyse her gün madenlerden gelmeye devam eden ölümlü iş kazası haberleri,
- Ülkenin önemli bir sorun alanlarından birisi olan kamusal hizmetler konusunda özellikle, yaşayanlarının önemli bir kısmı Endonezya, Kongo, Mozambik gibi ülkelerden göç etmiş, bir kısmı Güney Afrikalı olan, insanların su, elektrik ve tuvalet dahi bulunmayan teneke barınaklarda yaşadığı enformel yaşam alanlarında yaşayan toplulukların eylemleri ve "solcu"! devlet başkanı Zuma'nın vakit bulamadığı için onları ziyaret edememesi,
- Maden işçilerinden belediye işçilerine, hekimlerden resmi devlet televizyonunda çalışanlara kadar hergün yenileri eklenen ve bazen copla, bazen de plastik mermi, bazen de tutuklamalarla bastırılmaya çalışılan grevler,
- Sendikaların en önemli taleplerinden birisi olan "enflasyon hedeflemesi"ne dayalı ücret belirleme politikalarının kaldırılacağı yönünde hiç bir işaretin olmaması,
- Dünya Kupası'na ev sahipliği yapacak olmaktan kaynaklı, göz boyamaya dayanan "kentsel dönüşüm projeleri",
- "Manzarayı bozan" enformel yerleşim yerlerinde yaşayan toplulukların zorla yerlerinden atılmaları,

- Temel haklardan yoksun, güvencesiz çalışan, apartheid'in hiç de azımsanamayacak katkısı sayesinde HIV pençesinde boğuşmaya devam eden, ama ağırlıklı olarak, örgütsel olarak temsilcileri olsa da ideolojik olarak çoktan öteki "sınıf"ın saflarına geçmiş bir ulusal özgürlük hareketi,
- Bir yandan hükümetin ortağı olup bir yandan da hergün polisten dayak yiyen işçilerine "ulusal demokratik devrim" hikayeleri anlatan bir sendika konfederasyonu,
- Tüm bunlara rağmen, "devrim"i ilerletme hayali kuran ama işbirliği yaptığı hareketin sınıfsal karakterini gözardı eden bir komünist parti.

Tüm bunlarla birlikte yakın zamanlarda ANC Gençlik Ligi ile Komünist Parti'nin geçlik örgütü Genç Komünistler Ligi'nin bankacılık ve maden sektörünün kamulaştırılması talebinde bulduklarını, hükümetin ise ekonomi politikalarında keskin dönüşümlere ihtiyaç bulunmadığının altını çizdiğini, ama öte yandan üçlü ittifak dışında kalan bir çok sosyal hareket temsilcisinin, üçlü ittifakın her bileşeni içerisinde sermayedarlar bulunduğunu belirttiğini, dahası üçlü ittifakı neo-liberal ittifak olarak tanımladığını belirtmek gerekiyor.

Sonuç

Güney Afrika'da son yıllarda yaşanan süreç, iktidar partisi Afrika Uusal Kongresi (ANC)'nin sol kanadı, Güney Afrika Sendikalar Konfederasyonu (COSATU) ve Güney Afrika Komünist Partisi (SACP) tarafından "ulusal demokratik devrim" diye adlandırılıyor. Ülkenin kapitalist gelişme sürecinde, yukarıda detayları belirtildiği gibi, kuralları beyaz kapitalist sınıf tarafından ve insanlık dışı bir şekilde konan "Apartheid" in önemli rol oynadığı düşünülürse sürecin tanımlanmasında "ulusal" ifadesinin kullanılmasında bir sakınca yok.

Ülkenin, dünyanın en demokratik anayasası olarak kabul edilen; ülkedeki bütün ulusların dillerini resmi dil olarak tanıyan, Özgürlük Bildirgesi'ne dayanan bir Anayasa'ya sahip olduğu düşünülürse, demokratik ifadesi de gayet uygun düşüyor. Tabii ki, demokrasiyi mülkiyet ve üretim ilişkileri ile ilişkilendirmeyip, kağıt üzerinde yazan görece ileri haklara indirgiyorsak. Bu son noktayı da akılda tutarak, ülkenin içinde bulunduğu sosyo ekonomik koşullardan hareket edildiğinde ise "devrim" kavramının ise soru işareti yarattığını belirtmek gerekiyor.

Yukarıda da belirtildiği üzere, Güney Afrika'da 1994'de başarıya ulaşan "apartheid" karşıtı mücadelenin en önemli özelliklerinden birisi, emek hareketi, ulusal hareket ve sosyalist/komünist hareket birlikteliğinde yürütülmüş olmasıydı. Elbetteki enternasyonal dayanışmayı ve ulusal özgürlük hareketinin lideri Mande-

la'nın hemen her koşulda altını çizdiği, mücadelenin Güney Afrika'da yaşayan beyazlar dahil, herkesin özgürlüğü için veriliyor olduğu, ulusal özgürlük hareketinin tabanının, şehir dışında inşa edilen kulübelerde insanlık dışı koşullarda yaşamaya mahkum edilen siyah işçi sınıfına dayanması gibi faktörleri de yabana atmamalı. Bu durum aynı zamanda, mücadeleyi neden ilerici olanlar da dahil beyazlarla kol kola yürütmekten kaçınan, anti komünist siyah milliyetçilerinin değil de, ilerici güçler tarafından kazanıldığını da açıklar niteliktedir: Sınıf bilinci, enternasyonalizm, ezilen ulusa özgürlük, anti emperyalizm ve anti kapitalizm.

1994 öncesi mücadele, ulusal özgürlük hareketleri, komünist/sosyalist hareket ve emek hareketinin bir araya geldiğinde neler yapabileceğini ne kadar net ortaya koyuyorsa, 1994 sonrası da, böylesi bir birliktelikte, sınıf, emek, anti kapitalizm gibi vurguların olmaması durumunda sonucun ne kadar hüsrana olabileceğini ortaya koyuyor. Bir diğer ifade ile bugün Komünist Parti ve ülkenin en örgütlü/dinamik sendikal örgütünün desteği ile iktidarda bulunan ANC bir ulusal hareket, tabanı emekçilere dayanıyor, ama ideolojik temsiliyet açısından bakıldığında, çoğu ulusal hareket ile aynı özellikleri gösteren, bir diğer ifade ile sınıfsal olarak yalpalayan ve çoğu zaman çubuğu sermayeden yana bükten bir pozisyonda. Bu durum "ulusal özgürlük"ün kazanılmasının, ulusun bütün sınıflarının o özgürlüklerden istifade edebilmesini garantilemediğinin en güzel ve acıtıcı göstergelerinden birisi.

Buradan Türkiye için çıkarılabilecek sonuca gelince. Yazının başında da belirtildiği gibi, Türkiye de kapitalist gelişme sürecinin erken dönemlerinden itibaren, kuruluş döneminin yapısal özellikleri gereği ulusal sorunla iç içe bir kapitalistleşme süreci yaşadı. İki ülke arasındaki ulusal sorunun dinamikleri ve ulusal sorunun açığa çıkış biçimi farklı olsa da bir çok ortak nokta bulmak mümkün: Ezilen ulusların bir çok ulusal hakkından mahrum kalması ve ülkenin en yoksul kesimini oluşturması bunlardan bazıları. Öte yandan, Türkiye'de de, her ne kadar son yirmi yılda önemli ölçüde güç kaybına uğramış olsa da ve ulusal sorun ile ilişkilendirme biçimi farklı olsa da, sağlam temellere dayanan bir emek hareketi/sosyalist hareket geleneği olduğunu söylemek mümkün. Bugün için söylenebilecek olan ise şu: Türkiye emek hareketi/sosyalist hareketi, ne ulusal sorunun üzerinden atlayabilir, ne de sınıf perspektifi olmadan ve işçi sınıfının müttefikleri arasında yer almadan bir ilerleme elde edebilir. Bir diğer ifade ile, emek hareketi, sosyalist hareket ve ulusal hareketlerin bir aradalığı bugün Türkiye için de gereklilik, hatta zorunluluktur. İşte bu noktada Güney Afrika'nın 1994 öncesi ve 1994 sonrası deneyimleri, böylesi bir üçlüititfakın sınıf perspektifi ile ya da sınıf perspektifi olmaksızın gerçekleştirilmesinin sonuçlarının neler olabileceğini gösterir nitelikte.

İlgilisi için kaynakça

Türkiye’de Kapitalist Gelişme Süreci İçin

Ahmad, Feroz ve Bedia Turgay (1976). **Türkiye’de Çok Partili Politikanın Açıklamalı Kronolojisi 1945–1971**, 1. Basım, Ankara: Bilgi Basımevi. Ahmad, Feroz (2005). **Modern Türkiye’nin Oluşumu**. Yavuz Alogan (çev.). Üçüncü Basım, İstanbul: Kaynak Yayınları. Ataöv, Türkkaya (1969). **Amerika, Nato ve Türkiye**. 1. Basım, Ankara: Aydınlık Yayınevi. Avcıoğlu, Doğan (1969). **Türkiye’nin Düzeni**, Üçüncü Basım, Ankara: Bilgi Yayınevi. Boratav, Korkut (1995). **Türkiye İktisat Tarihi 1908–1985**. 5. Basım, İstanbul: Gerçek Yayınevi. Buğra, Ayşe (1995). **Devlet ve İşadamları**. 2. Basım, İstanbul: İletişim Yayınları. Doğan, Yalçın (1987). **IMF Kıskaçında Türkiye 1946–1980**. 3. Basım, İstanbul: Tekin Yayınları. Eroğul, Cem (1990). **Demokrat Parti (Tarihi ve İdeolojisi)**. 2. Basım, Ankara: İmge Kitabevi. Gerger, Haluk (1999). **Türk Dış Politikasının Ekonomi Politikği**, 2. Baskı, İstanbul: Belge Yayınları. Gevgilili, Ali (1987). **Yükseliş ve Düşüş**. 2. Basım, İstanbul: Bağlam Yayınları. Gönübol, Mehmet, Cem Sar ve Ahmet Şükrü Esmer (1977). **Olaylarla Türk Dış Politikası Cilt 1 (1919–1973)**, 4. Basım, Ankara: Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları, No: 407. Güllalp, Haldun (1983). **Gelişme Stratejileri ve Gelişme İdeolojileri**. 1. Basım, Ankara: Yurt Yayınları. Güllalp, Haldun (1993). **Kapitalizm, Sınıflar ve Devlet**. 1. Basım, İstanbul: Belge Yayınları. Güllalp, Haldun (1995). **Ulusçuluk, Devletçilik ve Türk Devrimi: Bir Erken ‘Bağımlılık Teorisi’**, **Türkiye’de Devletçilik**, Nevin Çoşar (Der.), Birinci Basım, İstanbul: Bağlam Yayınları, 1995, s.173–189. İnsel, Ahmet (1996). **Düzen ve Kalkınma Kıskaçında Türkiye**, Birinci Basım, İstanbul: Ayrıntı Yayınları. Kazgan, Gülten (1999). **Tanzimatın 21. Yüzyıla Türkiye Ekonomisi 1. Küreselleşmeden 2. Küreselleşmeye**, 1. Basım, İstanbul: Altın Kitaplar Yayınevi. Keyder, Çağlar (2004). **Ulusal Kalkınmacılığın İftası**. 3. Basım, İstanbul: Metis Yayınları. Keyder, Çağlar (1983,). **Toplumsal Tarih Çalışmaları**. Birinci Baskı, Ankara: Dost Yayınları, s.277–307. Keyder, Çağlar (2005). **Memalik-i Osmaniye’den Avrupa Birliği’ne**, 3. Baskı, İstanbul, İletişim Yayınları. Keyder, Çağlar (2003). **Türkiye’de Devlet ve Sınıflar**, 9. Baskı, İstanbul: İletişim Yayınları. Kıvılcımlı, Hikmet (1982). **Yol**, Bibliotek Yayınları. Koçak, Cemil (1986). **Türkiye’de Milli Şef Dönemi (1938-1945)**, 1. Basım, Ankara: Yurt Yayınları. Küçük, Yalçın. **Türkiye Üzerine Tezler 1908–1998 Cilt 2**, 1. Basım, İstanbul: Tekin Yayınevi. Küçükömer, İdris (2002). **“Batılılaşma” Düzenin Yabancılaşması**, 3. Basım, İstanbul: Bağlam Yayınları. Savran, Sungur **Türkiye’de Sınıf Mücadeleleri Cilt 1 1919–1980**, 1. Basım, İstanbul: Kardelen Yayınları. Tekeli, İlhan ve Selim İlkin. **Savaş Sonrası Ortamında 1947 Türkiye İktisadi Kalkınma Planı**, 1. Basım, Ankara: Ortadoğu Teknik Üniversitesi İdari Bilimler Fakültesi Yayın No: 24. Tekeli İlhan ve Selim İlkin. İttihat ve Terakki Döneminde Dış Dünya ve Uygulanan Dış Politika, **Cumhuriyetin Harcı Köktenci Modernitenin Doğuşu**, 1. Basım, İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2003. Tezel, Yahya S. **Cumhuriyet Döneminin İktisadi Tarihi**. Üçüncü Baskı, İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 1994. Türkay, Mehmet (1998). Türkiye’de Egemen Resmi İdeoloji, **Birikim**, Sayı 105–106 (Ocak-Şubat 1998), s. 50–57. Yenil, Oktay (2003). **Cumhuriyet’in İktisat Tarihi**, 1. Basım, İstanbul: Homer Kitabevi.

Güney Afrika, Apartheid Dönemi Sınıf Mücadeleleri ve Apartheid Karşıtı Mücadele İçin:

Baskin, Jeremy (1991) **Striking Back A History of Cosatu**, Johannesburg: Ravan. Culverson, Donald R. (1999) **Contesting Anti Apartheid U.S. Activism, 1960-1987**, Colorado: Westview. Davis, Hunt (1978) **"US Policy Toward South Africa"**, In Rene Lemarchand (Ed.), **American Policy in Southern Africa**, Washington: University Press of America.275-313. Finnemore, Marheanne; Merwe, Roux Van Der (1996) **Introduction to Labour Relations in South Africa**, Natal: Butterworth Publishers (Pty) Ltd. Friedman, S. (1987) **Building Tomorrow Today: African Workers in Trade Union, 1970-1984**, Johannesburg: Ravan. Godfried, Nathan (1987) **"Spreading American Corporatism: Trade Union Education for Third World"**. In *Labour Review of African Political Economy*, No. 39, Workers, Unions and Popular Protest, (Sep., 1987), pp. 51-63. Imrie, Ruth M. (1979) **A Wealth of People, Cape Town: Trade Union Council of South Africa**. Innes, Duncan (1995) **"Monopoly Capitalism in South Africa"**. In Eddie Webster, Laura Alfred, Lael Bethlehem, Avril Joffe, and Terry-Ann Selikow (Ed.), **Work and Industrialisation in South Africa**, Johannesburg: Ravan. Lemarchand, Rene (1978) **"The CIA in Africa: How Central? How Intelligent?"**, In Rene Lemarchand (Ed.), **American Policy in Southern Africa**, Washington: University Press of America., 341-381. Luckhardt, Ken and Brenda Wall (1980) **Organize ...or Starve**, London: Lawrence and Wishart. Menaud, J., Anisse Salah Bey (1963) **Trade Unionism in Africa**, London: Methuen. Mokoena, Kenneth (1993) **"U.S. Policy Toward Sanctions"**, In Kenneth Mokoena (Ed.), **South Africa and the United States: The Declassified History**, New York: The New Press. Myers, Desaix (1980) **U.S. Business in South Africa The Economic, Political and Moral Issues**, Bloomington and London: Indiana University Press. Ncube, Don (1985) **The Influence of Apartheid and Capitalism on The Development of Black Trade Unions in South Africa**, Johannesburg: Skotaville Publishers. Mackler, Ian (1972) **Pattern for Profit in Southern Africa**, London and Toronto: Lexington Books. Pampallis, J. (1995,) **"Apartheid Established, 1948-1960"**. In Eddie Webster, Laura Alfred, Lael Bethlehem, Avril Joffe, Terry-Ann Selikow (Eds.), **Work and Industrialisation in South Africa**, Johannesburg: Ravan. Rogers, Barbara (1976) **White Wealth and Black Poverty**, London: Greenwood Press. Seidman, Ann and Neva (1978) **South Africa and U.S.Multinational Corporations**, Westport: Lawrence Hill Co. Southall, Roger (1995) **Imperialism or Solidarity, International Labour and South African Trade Unions**. Cape Town: UCT. Webster, E. (1995,) **Black Trade Union Movement in South Africa**. In "Work and Industrialisation in South Africa", Eddie Webster, Laura Alfred, Lael Bethlehem, Avril Joffe, Terry-Ann Selikow, (Eds.), Johannesburg: Ravan. www.sahistory.org.za

Güney Afrika 1994 Sonrası için:

Buhlungu, Sakhela (2003) **"The State of Trade Unionism in Post Apartheid South Africa"**, In John Daniel, Adam Habib and Roger Southall (Eds.) **State of the Nation South Africa 2003-2004**. Cape Town: HSRC Press. Bond, P. (2004) **Talk Left, Walk Right South Africa's Frustrated Global Reforms**. Kwa Zulu- Natal: University of KwaZulu-Natal Press. CO-

SATU, **"Defend Our Movement Advance the Gains of Polokwane"**, 2008. Habib, Adam (2003) **"State-Civil Society Relations in Post Apartheid South Africa"** In John Daniel, Adam Habib and Roger Southall (Eds.) *State of the Nation South Africa 2003-2004*. Cape Town: HSRC Press. Habib Adam and Imraan Valodia (2006) **"Reconstructing a Social Movement in an Era of Globalization"**, In Richard Ballard, Adam Habib, Imraan Valodia (Eds.) *Voices of Protest Social Movements in Post Apartheid South Africa*. Kwa-Zulu Natal: University of Kwa-Zulu-Natal Press. Koelble, Thomas (2008) **"Market and Economy"** In Nick Shepherd and Steven Robins (Eds.) *New South African Keywords*. Ohio: Ohio University Press. Mosoetsa, Sarah (2005) **"The Consequences of South Africa's Economic Transition the Remnants of the Footwear Industry"**, In Edward Webster and Karl Von Holdt (Eds.) *Beyond the Apartheid Work Place*. Kwa-Zulu Natal: University of Kwa-Zulu-Natal Press. Pieterse, Edgar (2008) **"Empowerment"** In Nick Shepherd and Steven Robins (Eds.) *New South African Keywords*. Ohio: Ohio University Press. Southall, Roger (2003) **"State of the Party Politics: Struggles within the Tripartite Alliance and the Decline of Opposition"**, In John Daniel, Adam Habib and Roger Southall (Eds.) *State of the Nation South Africa 2003-2004*. Cape Town: HSRC Press. Turok, Ben (2008) **From The Freedom Charter to Polokwane The Evolution of ANC Economic Policy**. Cape Town: South African Journal of Social and Economic Policy. Webster, Edward; Rob Lambert and Andries Bezuidenhout (2008) **Grounding Globalization**. Malden: Blackwell Publishing. The Department of Finance, **Growth, Employment and Redistribution: A Macroeconomic Strategy**, <http://www.search.gov.za/info/search.jsp?qa=1&qt=3&q=Growth%2C+Employment+and+Redistribution&rss=1&rssl=1&rssr=true&rsd=1&rps=20&rsm=true&s=true&st=b&xcb=-1242627433288&rrs=21>, (17.05.2009). The South African Foundation, **Growth for All**, http://www.businessleadership.org.za/documents/GrowthForAll_Overview_web.pdf (26.05.2009)